

EUNIC

Bruxelles

**Conferința europeană găzduită de Comitetul Economic și Social,
8 octombrie 2009**

Familiile în Europa zilelor noastre

Autorul raportului: Lene Overgaard Pedersen, Institutul Cultural Danez

CUPRINS

1. INTRODUCERE	3
2. LEGISLAȚIA PRIVIND CĂSĂTORIA ȘI PARTENERIATUL CIVIL ÎN STATELE UNIUNII EUROPENE	4
2.1. Obstacole în calea liberei circulații în Europa a partenerilor înscriși	4
2.2. Problemele actuale legate de redefinirea căsătoriei în statele europene	6
3. ASPECTE CULTURALE PRIVIND CĂSĂTORIA ȘI PARTENERIATUL CIVIL	7
3.1. Evoluția în domeniul căsătoriilor hetero și al parteneriatelor civile	7
3.1.1. Familiile de-a lungul istoriei în Norvegia, în context european	7
3.1.2. Evoluția noțiunii de hetero: căsătorie și parteneriat civil	9
3.2. Evoluția relațiilor între persoane de același sex: de la acceptare, la parteneriat civil și la căsătorie	10
3.2.1. Ce este opțiunea egalitară? Perspectiva irlandeză	10
3.2.2. Parteneriatul civil în Germania	11
3.3. State terțe: tradiții contrare celor din Europa	12
3.3.1. Efectul legislației daneze privind migrația în vederea căsătoriei asupra căsătoriilor transnaționale	12
3.3.2. Căsătorii aranjate și căsătorii forțate	14
4. SINTEZA PRINCIPALELOR TEME DE DEZBATERE	15
5. REZUMAT ȘI PERSPECTIVE	17

1. INTRODUCERE

Conferința europeană **Familie în Europa zilei de azi. Familie, căsătorie și parteneriat civil: decalaj între cultură și legislație** a fost lansată în 2008 ca reflecție asupra raporturilor dintre sexe și rolului femeilor în anul „revoluționar” 1968, în cadrul EUNIC Bruxelles și al Anului European al Dialogului Intercultural. Evoluând de la stadiul de dezbatere perenă despre emanciparea femeii, chiar de revoltă împotriva status-quo-ului, conceptul de relevanță a feminismului în contextul mai larg al societăților în schimbare a determinat îndreptarea atenției către o problemă la fel de relevantă: legătura dintre egalitatea între bărbați și femei și cultură.

De atunci, subiectul conferinței a evoluat într-o direcție ușor diferită. Când discuțiile bazate pe ideea inițială au început, complexitatea subiectului s-a dovedit a prezenta mai multe perspective mai subtile.

Azi, în Europa, când vine vorba despre familii, mentalitatea majoritară își imaginează un cuplu de persoane de sex opus, trăind împreună cu copii în căminul familial. Anul 1968 nu a modificat această imagine a familiei, dar a creat în același timp câteva excepții acceptabile. A fost un moment de cotitură care a avut un oarecare impact asupra aspectelor culturale privind structurile familiale, respingând vechile concepții conformiste și ducând la noi definiții ale familiilor, definiții ce reflectau noul suflu al culturii europene.

Totuși, cultura nu a urmat întotdeauna cadrul legislativ privind familia și căsătoria sau viceversa.

Conferința de astăzi poate fi văzută ca o continuare directă a a acestor mișcări. Într-o Europă care se extinde, unde mobilitatea este din ce în ce în ce mai prezentă, felul în care definim căsătoria, parteneriatul civil și familia se confruntă cu noi provocări și, probabil, va suferi noi schimbări. În același timp, trebuie discutate consecințele culturale și juridice privind familiile, în contextul tot mai accelerat al globalizării. Ce este familia, în cele din urmă? Ce o face să fie „reală” din punct de vedere juridic și cultural? Legislația anumitor țări din Europa recunoaște deja căsătoria între persoane de același sex, dar aceasta din urmă este ilegală în altele. Legislația unor state europene impune restricții căsătoriilor transnaționale iar de cele mai multe ori cultura europeană nu acceptă poligamia. Toți acești factori au consecințe juridice și practice, de exemplu, contradicții și limitări ale liberei circulații a forței de muncă.

Care este baza unei cooperări privind legislația la nivel european? Cum definim căsătoria în ziua de azi? Care sunt consecințele culturale și juridice ale familiilor mobile?

Ținând cont de opiniile unei palete largi de experți, filozofi, cercetători în domeniul științelor sociale și al egalității între bărbați și femei, organizații LHBT, etnologisti, factori de decizie, juriști, experți în domeniul migrației, conferința s-a axat pe două componente majore: **Legislație** și **Cultură**. Primele susțineri au abordat baza juridică și filozofică a unei cooperări legislative. Următoarele două

părți s-au concentrat pe relațiile, căsătoriile și parteneriatele civile între persoane de același sex, iar partea a treia a abordat tradițiile privind căsătoria și familia din țările europene din afara UE.

Obiectivul principal al acestei conferințe nu a fost o abordare detaliată a tuturor aspectelor juridice și științifice privind familia și parteneriatul civil, ci mai degrabă stabilirea unei platforme de dialog intercultural.

Prin urmare, prezentul raport rezumă mai degrabă temele și argumentele principale ale vorbitorilor și ale publicului conferinței, decât să se concentreze doar pe concluzii, cu speranța că va genera noi discuții și perspective interculturale asupra noilor familii din Europa.

2. LEGISLAȚIA PRIVIND CĂSĂTORIA ȘI PARTENERIATUL CIVIL ÎN STATELE UNIUNII EUROPENE

Susținerile inaugurale au fixat cadrul conferinței, analizând dreptul familiei în Europa, baza unei viitoare cooperări în domeniul legislației și privind schimbarea percepțiilor actuale.

2.1. Obstacole în calea liberei circulații în Europa a partenerilor înregistrați

Primul vorbitor, dl. **Tony Venables**, a deschis discuțiile cu o prezentare a principalelor modificări aduse arhitecturii instituțiilor europene de către Tratatul de la Lisabona. Odată cu intrarea în vigoare a acestuia, Carta drepturilor fundamentale devine obligatorie, ceea ce înseamnă recunoașterea externă a demnității umane și este important pentru libera circulație a unor drepturi pe care ECAS le promovează. Acest elan poate fi însă temperat de un euroscepticism care se răspândește și de o lipsă de toleranță la nivelul fiecărui stat.

Tony Venables

- Director fondator al Serviciului de Acțiune în favoarea Cetățenilor Europeni (ECAS)
- Absolvent al Universității Cambridge
- www.ecas.org

Trecând la contextul general al legislației actuale, pentru dl. Venables termenul „familie” nu stârnește controverse juridice în Uniunea Europeană. Libera circulație a familiilor este un aspect al unui concept mai larg, libera circulație a persoanelor, care a început cu libera circulație a forței de muncă și o concepție tradițională a noțiunii de familie. Astfel, problema familiei la nivel european a fost abordată până azi în mod indirect. Luând drept exemple „plata egală pentru muncă egală” sau „egalitatea în drepturi”, constatăm că la baza dreptului familiei au stat diferitele interese naționale manifestate la nivel european. Prin urmare, legislația europeană privind egalitatea de tratament a lucrătorilor bărbați și femei nu a apărut datorită unei conștiințe generale a egalității, ci pentru a soluționa conflicte economice privind munca sub-plătită. Astfel, UE mai degrabă a urmat legislația statelor membre decât să o preceadă.

Toate acestea au avut însă un rol important în apariția cetățeniei europene, libera circulație fiind un drept fundamental al acesteia din urmă, independent de circumstanțele economice și personale. Mai mult, au determinat adoptarea unei carte privind egalitatea de tratament între cetățenii UE, indiferent de naționalitatea acestora. Dl. Venables a subliniat acest proces în alocuțiunea sa, văzându-l ca pe o deplasare a obiectului acțiunii publice de la stat la populație. De asemenea, acest proces conferă locuitorilor UE o putere de negociere sporită față de guvernele naționale, prin invocarea drepturilor fundamentale care constituie principii generale ale Uniunii.

Carta are încă de trecut câteva obstacole. De exemplu, interzicerea discriminării include drepturile economice, naționalitatea, sexul, dar nu și rasa, vârsta, handicapul sau orientarea sexuală.

Astfel, a fost introdusă o clauză anti-discriminare. Dar, având în vedere reticența autorităților naționale de a ceda din propria suveranitate către Curtea de Justiție în domenii importante, deciziile în aceste domenii necesită unanimitate, iar, pe cale de consecință, anti-discriminarea nu poate fi implementată decât prin legislație națională.

Din aceste motive, clauza de non-discriminare este limitată din multe puncte de vedere. În prezent, libera circulație atinge un nivel destul de redus. Aproximativ 8 milioane de cetățeni europeni (din totalul de 500 de milioane) trăiesc și muncesc într-un alt stat membru, de 3 ori mai puțini decât cetățenii statelor terțe.

Mai mult, dl. Venables susține că schimbarea legislației statelor membre referitoare la familie doar în baza liberei circulații a persoanelor este imposibilă. Un exemplu ar fi directiva din 2004 referitoare la libera circulație a cetățenilor europeni, care recunoaște parteneriatul civil (a) și conferă partenerului statutul de membru al familiei (b).

Este evident că și cele mai progresiste state membre au dificultăți în implementarea acestor prevederi, din cauza a 3 factori, cu care dl. Venables și-a încheiat prezentarea:

1. Absența recunoașterii reciproce a legislației naționale. Problema liberei circulații a partenerilor înscriși nu se limitează la un singur domeniu juridic.
2. Partenerii din țările terțe. Viziunea progresistă se confruntă aici cu voința politică de a controla imigrația.
3. Lipsa garanției că documentele eliberate într-un anumit stat membru vor fi recunoscute de către alt stat membru.

2.2. Problemele actuale legate de redefinirea căsătoriei în statele europene

A doua vorbitoare, d-na **Maria Szyszkowska**, a continuat observațiile d-nului Venables legate de Tratatul de la Lisabona, susținând că acesta reglementează cu claritate aspectele economice, dar nu și dreptul familiei.

Prezentând un punct de vedere mai degrabă filosofic asupra dreptului familiei, d-na Szyszkowska a subliniat importanța legislației, care poate schimba conștiințe și atitudini.

Însă, pentru a ne comporta ca o democrație și a stabili a bază de modificare a legislației actuale, este foarte important să distingem legislația de preceptele morale, cum ar fi cele existente în religie sau ideologie. Democrația trebuie să se bazeze pe un pluralism de viziuni asupra lumii și de tradiții, altfel ne îndreptăm spre totalitarism. În ordinea juridică europeană actuală nu există o separație între lege și morală. Ceea ce generează conflicte, deoarece europenii au moștenit o concepție unică asupra căsătoriei, bazată pe precepte creștine:

1. Căsătoria reprezintă uniunea între două persoane de sex opus
2. Căsătoria este indisolubilă
3. Scopul căsătoriei este procrearea.

Această concepție despre căsătorie generează discriminarea homosexualilor și a altor minorități care nu se încadrează în ordinea morală stabilită. Legile trebuie să garanteze libertății individuale și celei de alegere o viziune morală proprie.

Redefinirea căsătoriei pe baza unei distincții clare între morala și legislația unui stat nu este o sarcină ușoară. În 2003, d-na Szyszkowska a prezentat o propunere legislativă de recunoaștere a căsătoriei între persoanele de același sex în Polonia. Propunere ce fusese pregătită în secret, datorită puternicei alianțe dintre stat și biserica catolică, și ulterior primită cu răceală de către mediul politic, atât la dreapta cât și la stânga. În cele din urmă, propunerea a fost retrasă de propriii colegi de partid, în semn de respect față de papa Ioan Paul al II-lea.

D-na Szyszkowska a subliniat interconexiunea actuală dintre legislație și religie și importanța necesității de menține o distincție clară între cele două. În acest sens, vorbitoare introduce termenul filozofic de „democrație de televiziune”, indicând că despre libertatea individuală se poate doar discuta, când televiziune publică acordă timp de emisie tuturor grupurilor, care au o viziune morală. Azi, doar așa-numita majoritate morală primește timp de emisie. Societatea însă, trebuie văzută ca un întreg, unde, teoretic, oricine poate deveni legiuitor.

Astfel, mass media are un impact imediat asupra conștiinței colective. Ea o poate schimba, poate redefini ceea ce este „bine din punct de vedere moral” mult mai rapid decât ar face-o educația. Acesta din urmă este un proces mai lent.

Maria Szyszkowska

- Profesor de drept și filozofie la Universitatea din Varșovia
- 2001-2005: Senator
- 1993-1997: Judecător la Tribunalul de Stat
- Autoare a peste 20 de cărți de drept și filozofie

În concluzie, d-na Szyszkowska susține că educația prin mass media are nevoie de o directivă juridică, în lipsa căreia nu se poate realiza. Legislația reprezintă un mijloc de a abandona anumite stereotipuri și de a introduce noi definiții ale căsătoriei, care ar permite înscrierea oricui în categoria de persoană căsătorită sau de partener civil. Heterosexualitatea nu este cenzurată de către morală, lucrurile ar trebui să stea la fel și în cazul homosexualității.

3. ASPECTE CULTURALE PRIVIND CĂSĂTORIA ȘI PARTENERIATUL CIVIL

3.1. Evoluția în domeniul căsătoriilor hetero și al parteneriatelor civile

Următoarele trei părți ale conferinței au abordat evoluția în domeniul relațiilor între parteneri de sex diferit, parteneriatului civil și căsătoriei între persoane de același sex și tradițiilor din țările terțe care sunt în contradicție cu cele din Europa.

3.1.1. Familiile de-a lungul istoriei în Norvegia, în context european

D-na **Tone Hellesund** și-a început susținerea cu diferitele definiții juridice ale căsătoriei în Europa, prezentând-o ca pe un rezultat al transformărilor istorice și al negocierii culturale și personale.

Majoritatea legislațiilor naționale actuale sunt bazate pe criterii de validitate precum sentimentele, durabilitatea, fidelitatea, coabitarea și aspectele sexuale, care determină caracterul legal sau nu al căsătoriei.

Totuși, în Norvegia, când un membru al cuplului este imigrant, apar 3 criterii adiționale:

1. Căsătoria trebuie să fie legală din punct de vedere formal
2. Coabitarea
3. Căsătoria trebuie să fie reală.

Ultima condiție se referă la faptul că obținerea dreptului de ședere în Norvegia nu trebuie să constituie singurul motiv pentru încheierea căsătoriei.

Tone Hellesund

- Cercetător la Centrul de studii sociale Stein Rokkan, Bergen, Norvegia
- Doctorat în etnologie și antropologie culturală
- www.rokkan.uni.no
- activitate actuală: "FEMCIT. Gendered Citizenship in Multicultural Europe", www.femcit.org.

Privind retrospectiv condițiile care determină caracterul real al unei căsătorii, d-na Hellesund suține că, în ultimii 150 de ani, unele schimbări ale instituției căsătoriei au avut loc în contextul mișcărilor feministe și al unei percepții noi asupra femeilor ca fiind cetățeni cu drepturi depline.

De-a lungul istoriei, căsătoria a constituit o alianță strategică între persoane având afinitate una pentru cealaltă, dar și o unitate de lucru.

Concepția asupra relației dintre iubire și căsătorie constituie un criteriu relativ nou, având-și originea la sfârșitul secolului al XVIII-lea. Anterior, fericirea și iubirea nu reprezentau condiții prealabile la încheierea căsătoriei, ci doar un beneficiu adițional, în cazul în care existau.

Îndreptarea atenției asupra iubirii a schimbat percepția asupra a ceea ce reprezintă o căsătorie reală și a zguduit-o pe cea conform căreia căsătoria era ceva prestabilit și imposibil de schimbat.

În Scandinavia, prin adoptarea în jurul anului 1900 a unei legi de inspirație liberală, soții dobândeau dreptul de a cere divorțul în cazul în care unul dintre ei nu își îndeplinea obligațiile conjugale. Obiectivul reglementării nu era dizolvarea căsătoriei ca instituție juridică, ci mai degrabă unul de a păstra caracterul acesteia de instituție fundamentală a societății. Reforma prevedea necesitatea de a acorda femeilor căsătorite o poziție de independență și de egalitate, pentru a nu le descuraja să se căsătorească. Astfel, femeile erau recunoscute ca parteneri cu drepturi depline în cadrul căsătoriei.

Percepția actuală asupra căsătoriei a fost puternic influențată de mișcările feministe și de cele gay & lesbian, care au contestat și redefinit concepțiile dominante în materie.

În ciuda acestei evoluții, încă se poate spune despre căsătorie că este o instituție puternică. În Norvegia, multe cupluri au deja copii în momentul căsătoriei. Iar relațiile între parteneri de sex opus seamănă tot mai mult cu cele între cei de același sex.

De asemenea, revoluția sexuală poate fi văzută drept rezultatul includerii în acțiunea statului intervenționist a diferitelor revendicări ale mișcărilor sexuale, sociale și politice. Acest fapt a dus la consolidarea instituției căsătoriei și a dat posibilitatea acestor grupuri de a avea un cuvânt de spus în procesul guvernării.

Astfel, putem afirma că democratizarea căsătoriei nu a zguduit-o, ci a consolidat-o. Căsătoria este un drept fundamental, a subliniat d-na Hellesund la finalul susținerii. Totuși, în lupta pentru dobândirea egalității între diferitele tipuri de cupluri, folosirea căsătoriei și a parteneriatului civil pentru a dobândi drepturi cetățenești ar fi problematică.

Încheindu-și prezentarea, vorbitoarea a adresat câteva întrebări care încă așteaptă răspuns: Căsătoria reflectă viața intimă a europenilor? Ea funcționează ca un mecanism de includere sau de excludere? Dacă da, pe cine include sau exclude?

3.1.2. Evoluția noțiunii de hetero: căsătorie și civil

Raportul prezentat de d-na **Barbara Stiegler** a cuprins diferite studii asupra condiției femeii din punct de vedere al egalității cu bărbații. Susținând că definiția familiei este bazată pe un concept al relațiilor dintre sexe care determină felul în care percepem structurile familiale, dumneaei a schițat diferite modele de cercetare a rolului bărbatului și al femeii într-o relație. Politicile privind egalitatea între bărbați și femei promovează împărțirea în mod egal a resurselor. Bărbații și femeile trebuie să aibă parte de muncă, bani și putere în aceeași măsură.

Pentru realizarea acestui obiectiv, sunt necesare:

1. Schimbarea modului de percepere a raporturilor dintre bărbați și femei
2. Schimbarea structurilor, care condiționează rolul oamenilor în societate în funcție de sexul acestora.

Astfel, abordarea d-nei Stiegler referitoare la raporturile dintre bărbați și femei este una deconstructivă, considerându-le ca fiind influențate de factori culturali și sociali. Cu alte cuvinte, cadrul social (cum ar fi educația, munca și legislația referitoare la familie) definește noțiunile de „bărbat”, „femeie” și „familie”. Cercetarea privind raporturile dintre bărbați și femei folosește un model tridimensional:

1. Sexul
2. Sexualitatea
3. Componenta socială.

Aceste raporturi constituie o noțiune pluridimensională în continuă schimbare. Pentru a o schița, d-na Stiegler a prezentat două concepții: cea tradițională și cea alternativă, fiecare cu propriile-i caracteristici și calități. *Mutatis mutandis*, aceste concepții sunt aplicabile și noțiunii de „familie”, ele influențând modul în care percepem organizarea ei.

În concepția tradițională, familia este o noțiune duală, polară și ierarhică. Conform abordării alternative, avem de a face cu o noțiune multiplă, complexă și egalitară.

În încheiere, d-na Stiegler a schițat perspectiva germană actuală, care tinde spre separarea între actul sexual și reproducere. Iubirea și căsătoria sunt din nou separate. Căsătoria și calitatea de părinte fuseseră deja separate. Și există tot mai multe familii în care ambii părinți au o carieră.

În aceste condiții, trebuie observată apariția formelor alternative de familie, cultura luând prim-planul în fața legislației. Încheindu-și prezentarea, d-na Stiegler a remarcat că, fiind vorba despre familie, mulți oameni o percep, la nivel

Barbara Stiegler

- Director al departamentului de cercetare asupra condiției femeii și a egalității între femei și bărbați, Friedrich-Ebert-Stiftung, Bonn, Germania
- Doctorat în filozofie
- www.fes.de

mental, în forme alternative, dar se comportă în mod tradițional. Aceasta tendință nu se limitează la Germania.

3.2. Evoluția relațiilor între persoane de același sex: de la acceptare, la parteneriat civil și la căsătorie

3.2.1. Ce este opțiunea egalitară? Perspectiva irlandeză

Făcând referire la alocuțiunea anterioară a d-nei Szyszkowska, d-na **Katherine Zappone** a prezentat o analiză teoretică politică a egalității, a libertății și a demnității ființei umane, din perspectiva litigiului pe care l-a avut împotriva statului irlandez.

În lumina principiilor egalității și al libertății individuale, dumneaei consideră că la baza egalității stă recunoașterea faptului că fiecare dintre noi are aceeași valoare morală. Pentru aceasta, este necesară construirea unei societăți care să acorde fiecărui individ libertatea de a trăi așa cum consideră de cuviință. Ceea ce înseamnă, în cele din urmă, să le permită tuturor să fie ființe umane. De asemenea, recunoașterea diferențelor trebuie să fie mai puternică decât unificarea forțată. Vom reuși să ajungem la adevărata egalitate doar atunci când vom ne vom accepta diferențele.

Katherine Zappone

- Expert în domeniul egalității, Dublin, Irlanda
- Membru al Comisiei pentru Drepturile Omului din Irlanda
- susținută de MarriageEquality în procesul intentat statului irlandez (Zappone și Gilligan contra Irlanda)
- www.marriageequality.ie

Numeroase constituții și declarații consfințesc caracterul de drept fundamental al căsătoriei. Totuși, există multe persoane care nu beneficiază de el. Rezultă de aici că aceste persoane nu sunt ființe umane?

„Sunt sau nu o ființă umană?”, a întrebat d-na Zappone. Practica politică ar trebui mai degrabă să creeze sisteme care acceptă identități diferite decât instituții care elimină diferențele dintre grupurile de ființe umane.

Referindu-se Irlanda, vorbitoarea a făcut o distincție clară între căsătorie și parteneriatul civil. Acesta din urmă prezintă anumite avantaje. Dar legea tace când vine vorba despre copii. Astfel, adopția de către două persoane necăsătorite este imposibilă iar copiii adoptați nu vor beneficia de drepturile familiale constituționale conferite celor care provin dintr-o căsătorie.

Parteneriatul civil nu va fi niciodată echivalent cu căsătoria, ci trebuie să-l considerăm ca fiind cea mai bună variantă, după căsătorie, el adresându-se cetățenilor de „clasa a doua”. Mai mult, minoritățile sexuale din Irlanda sunt singurele ființe umane care nu beneficiază de dreptul constituțional de a se căsători. Această formă modernă de segregare este neconstituțională și va necesita un referendum.

În finalul alocuțiunii, d-na Zappone a adresat două întrebări:

1. Există o justificare rațională, din punctul de vedere al dreptății sociale, pentru discriminarea legală prezentă în domeniul drepturilor fundamentale? Care este limita dincolo de care această discriminare neagă esența-însăși a umanității?
2. Demnitatea, libertatea, dreptul de a fonda o familie și cel de a se căsători sunt drepturi fundamentale ale ființei umane sau doar privilegii care pot fi acordate de către state, în mod direct sau în urma unui referendum?

3.2.2. Parteneriatul civil în Germania

În calitate sa de consilier pentru emigranții LHBT din Germania, d-nul **Yilmaz Koray-Günay** a făcut o prezentare a parteneriatului civil în această țară. Domnia sa susține caracterul segregacionist al legislației în materie, care, fiind bazată pe restrângerea drepturilor, tratează parteneriatul ca pe o căsătorie de rang inferior.

Yilmaz Koray-Günay

- Specialist și consilier pentru emigranții LGBT, Berlin, Germania
- Coordonator de proiecte la GLADT
- www.gladt.com

Privind retrospectiv, această lege a întrunit majoritatea necesară adoptării, dar nu și pe cea a membrilor comunității LHBT. Realitatea a arătat că pâna azi doar 22 de cupluri de persoane de același sex au beneficiat de pe urma ei. Numărul redus poate fi interpretat și ca o dovadă a caracterului secundar al legii. Ea poate fi criticată mai ales pentru faptul de a fi prima lege care, după dezincriminarea homosexualității, îi califică pe homosexuali drept „alte categorii de cetățeni”. Aceasta înseamnă că li se aplică o legislație distinctă, iar căsătoria lor este una de rang inferior.

Restricțiile legale privind parteneriatele civile se referă, de exemplu, la vârstă, adopție și la unele drepturi constituționale. Cât despre căsătoriile care implică emigranți, acestora li se aplică reguli adiționale, referitoare la locuință, economie și asigurarea de sănătate. Diferențe există dacă unul din soți are sau nu cetățenia Uniunii europene.

Altfel, cele mai multe drepturi și obligații sunt echivalente cu cele ale soților dintr-o căsătorie heterosexuală. Prevederile legale cu caracter social, cele referitoare la locul de muncă și la imigranți sunt identice. Acest lucru este un avantaj, deoarece în majoritatea parteneriatelor civile din Germania unul din parteneri este cetățean al unui stat terț. Totuși, înregistrarea parteneriatului poate fi făcută doar în Germania și nu are forță obligatorie în afara granițelor țării. De asemenea, ea nu determină aplicarea de facilități fiscale.

Diversitatea legislațiilor privind parteneriatul civil între persoane de același sex existentă în țările exterioare Uniunii europene le creează acestora probleme în

momentul în care decid să se mute în Germania. D-nul Koray-Günay a enumerat 3 posibilități:

1. Parteneriatul este recunoscut
2. Este necesară re-înregistrarea parteneriatului în Germania, validitatea sa fiind limitată la teritoriul acestei țări
3. O căsătorie între persoane de același sex, recunoscută și înregistrată în țara de origine, va fi retrogradată la statutul de parteneriat civil în Germania.

În încheierea prezentării, d-nul Koray-Günay s-a declarat împotriva extinderii instituției căsătoriei la persoanele de același sex. Căsătoria nu trebuie să fie însoțită de privilegii, cum ar fi beneficiile fiscale sau adopția, care nu pot fi acordate individului. Astăzi cuplurile au mai multe drepturi decât individul. În aceste condiții, putem vorbi de egalitate?

3.3. State terțe: tradiții contrare celor din Europa

3.3.1. Efectul legislației daneze privind migrația în vederea căsătoriei asupra căsătoriilor transnaționale

În partea a treia a conferinței, d-nul **Garbi Schmidt** a prezentat raportul unui studiu efectuat în Danemarca, referitor la reglementările privind reunificarea regimului căsătoriei. Majoritatea acestor reglementări au fost introduse de către guvernul danez în 2002.

Obiectivul lor era schimbarea atitudinii membrilor minorităților etnice din țările terțe față de căsătoriile transnaționale. De asemenea, ele urmăreau îmbunătățirea condițiilor privind educația și accesul pe piața muncii ale acestor grupuri.

Raportul prezintă modul în care legislația a afectat căsătoria în sânul grupurilor minoritare cele mai importante din Danemarca, dar și felul în care legislația unui stat afectează cultură și reglementează viața intimă a cetățenilor săi. Principalele sale concluzii sunt următoarele:

1. Vârsta la care oamenii se căsătoresc continuă să crească
2. Numărul adulților care nu sunt originari din vestul Europei și care se căsătoresc cu danezi sau cu danezi de alte origini nu s-a schimbat în mod semnificativ
3. Numărul adulților care nu sunt originari din vestul Europei și care se căsătoresc cu un străin a scăzut
4. Căsătoriile de conveniență nu sunt neapărat transnaționale
5. Din ce în ce mai multe cupluri ale căror parteneri nu sunt de origine vest-europeană se mută în Suedia.

Garbi Schmidt

- Cercetător la SFI – Centrul Național Danez de Cercetare Socială
- Doctorat în studii islamice
- www.sfi.dk
- pentru rezumatul în limba engleză a raportului danez:

<http://www.sfi.dk/Default.aspx?ID=4844&Action=1&NewsId=2362&PID=10056>

După părerea d-nului Schmidt, pentru a înțelege această evoluție, trebuie să admitem caracterul transnațional, și nu național, al căsătoriei. Pentru a găsi partenerul(a) potrivit(ă) din punctul de vedere al educației, al profesiei, al statutului social, al normelor și valorilor specifice unui grup etnic, căsătoria nu se limitează la teritoriul național.

Totuși, studiul a arătat că motivele pentru care oamenii își caută partenerul de viață în afara granițelor Danemarcei variază. În cazul bărbaților, de cele mai multe ori e vorba de dorința de a găsi o soție care să fie o femeie „adevărată” și să se ocupe de familie. La femei, principalul argument este găsirea partenerului potrivit din punctul de vedere al educației și al normelor.

La baza conflictelor dintre cultură și legislație stă perceperea căsătoriilor de conveniență ca fiind transnaționale.

Legislația a determinat evoluția culturii. D-nul Schmidt a introdus conceptul de „căsătorii pe computer”, în care partenerii locuiesc în țări diferite. În aceste cazuri, lucrurile se complică odată cu apariția copiilor, soții fiind nevoiți să călătorească des între cele două domiciliu.

În încheierea prezentării, vorbitorul a subliniat că unificarea legislației privind căsătoria nu a avut efecte notabile asupra educației și accesului pe piața forței de muncă a minorităților etnice și nici asupra numărului căsătoriilor forțate. Din contră, se pare că problema a trecut de la o țară la alta, familiile trimițându-și copii înapoi în țara de origine pentru a se căsători.

Astfel, schimbarea legislației nu a avut efect asupra domeniilor sociale vizate, ci influența sa a fost simțită, într-o anumită măsură, la nivel cultural. În concluzie:

1. S-a constatat o schimbare a atitudine față de căsătorie în rândul grupurilor minoritare. Tot mai mulți tineri vor să-și găsească ei înșiși partenerul de viață.
2. Oamenii se căsătoresc mai târziu, dar acest lucru nu influențează educația, nici ocuparea forței de muncă.
3. Oamenii se mută în Suedia pentru a trăi alături de partenerii lor originari din țările terțe
4. Au apărut noi categorii de căsătorii transnaționale.

3.3.2. Căsătorii aranjate și căsătorii forțate

În intervenția sa, d-na **Madi Sharma** a vorbit despre diferențele juridice și culturale dintre aceste două tipuri de căsătorie.

Domnia sa a început prin a prezenta un anunț de căutare a unui soț, precizând că acesta se referea la fiica sa în vârstă de 22 de ani.

Ideea căsătoriilor aranjate nu este de a găsi perechea pentru două persoane, ci de a uni două familii. Acest tip de uniune, total diferită de căsătoriile forțate, asigură potrivirea între soți și contribuie la reducerea numărului de căsătorii nereușite. Considerându-se foarte tradiționalistă, prin prisma luărilor de cuvânt de anterioare, d-na Sharma vede căsătoria ca pe un angajament pe viață. Partenerul perfect este rezultatul unei căutări îndelungate, care analizează trecutul familiilor și le unește în cadrul ceremoniei de logodnă. Imediat după încheierea acesteia, cuplul începe să-și construiască relația.

Madi Sharma

- Membru din partea Marii Britanii al grupului „Angajatori” din cadrul Comitetului Economic și Social European
- Consilier la diferite organizații
- www.eesc.europa.eu

Acest proces este o modalitate de a compara și de a asigura egalitatea între familii din punct de vedere economic, educațional, social și al perspectivelor. Ritualurile de nuntă au un rol direct în unirea și în crearea unei legături între cele două familii. În același timp, este un proces de alegere a femeii potrivite, care se va ocupa de gospodărie, în timp ce familia va avea grijă de relațiile sociale. Căsătoria este o afacere între cele două familii. Drept urmare, mai puține divorțuri, mai puțini copii născuți în afara căsătoriei și foarte puține adolescente însărcinate.

D-na Sharma a subliniat că viitorii soți nu au dreptul să refuze căsătoria aranjată. Mai mult, acesta din urmă poate fi întâlnit de-a lungul istoriei în toate societățile și toate epocile. Dumneaei a încheiat subliniind importanța toleranței față de căsătoriile aranjate în Uniunea Europeană, deoarece acestea joacă un rol important în multe societăți. Toleranță care trebuie să se bazeze pe cunoaștere și pe cercetare. De exemplu, căsătoria între veri este perfect acceptabilă, deși în UE este etichetată drept căsătorie forțată.

Cu toate acestea, căsătoriile forțate, schimbul de fete drept cadouri, violul conjugal și căsătoria între copii nu pot fi tolerate.

UE trebuie să-și protejeze propriii cetățeni, dar și persoanele care vin din afara ei. De asemenea, este necesară acceptarea și menținerea unei atitudini de deschidere față de diferitele culturi pe care aceste persoane „exterioare” le aduc.

4. SINTEZA PRINCIPALELOR TEME DE DEZBATERE

În continuare, un rezumat a principalelor teme dezbătute de către vorbitori și de publicul prezent la conferință.

Morala și legislația. Morala și dreptul sunt două domenii care trebuie distinse în mod clar. Întrebarea este cum se poate face o asemenea distincție? Este suficientă separarea statului de biserică pentru a asigura această distincție? Legislația poate schimba conștiința și atitudinea oamenilor. Astfel, legiuitorul, reprezentând poporul, este cel care trebuie să solicite această distincție.

Familiile și căsătoria. Căsătoria nu este o instituție statică. Este supusă schimbării istorice, transformării, negocierii culturale și personale. Toate acestea implică statele și subiecții lor și se desfășoară de-a lungul timpului.

Egalitatea între bărbați și femei. Familiile întemeiate de persoane de același sex sunt de cele mai multe ori obiectul unei percepții tradiționaliste, care consideră că trebuie să aibă același mod de viață ca și familiile tradiționale. Percepția asupra familiei este direct legată de cea asupra raporturilor dintre bărbați și femei. Doar schimbarea ultimei ar permite-o pe cea a atitudinii generale.

Egalitatea. Egalitatea implică recunoașterea diferențelor dintre noi ca ființe umane. Societatea și instituțiile ei trebuie să accepte și să integreze aceste diferențe, nu să le elimine. Recunoașterea căsătoriilor între persoane de același sex înseamnă recunoașterea minorităților sexuale ca ființe umane.

Căsătoria și parteneriatul civil. Dreptul de a se căsători este unul constituțional, pe când parteneriatul poate fi văzut ca oferind anumite privilegii, care însă pot fi retrase. Aceasta face din el o căsătorie la mâna a doua pentru cetățeni la mâna a doua. Este crucial ca societățile de azi să asigure indivizilor libertatea de a trăi cum doresc, fără a fi considerați cetățeni la mâna a doua. Ne putem întreba ce efect ar avea asupra „căsătoriilor tradiționale” recunoașterea parteneriatului civil pentru cuplurile heterosexuale?

Drepturile individuale și drepturile conferite partenerilor legali. De ce cuplurile căsătorite beneficiază de anumite drepturi nerecunoscute individului? În locul promovării egalității între persoanele căsătorite în ceea ce privește adopția, fiscalitatea și succesiunea, aceste beneficii ar trebui acordate individului.

Cetățenia. Accentul pus de către legislație pe îndatoririle și obligațiile fiecărui individ în calitatea sa de cetățean, face necesară îndreptarea atenției de la nivelul individului spre cel al cetățeanului. Întrebarea este ce trebuie să facă un *cetățean* în societate, nu un imigrant, un homosexual sau o lesbiană.

Cetățenia intimă. Acordarea cetățeniei pe baza vieții intime, private a oamenilor este problematică.

Căsătorii de clasa întâi și de clasa a doua. Parteneriatele legale sunt considerate de mulți ca fiind căsătorii de clasa a doua pentru cetățeni de clasa a doua. Sistemul trebuie să se bazeze pe egalitatea tuturor cetățenilor.

Căsătoriile transnaționale. Acestea sunt adesea aranjate în scopul găsirii partenerului potrivit. Căutarea depășește frontierele naționale. Femeile care au dificultăți în a-și găsi în țară partenerul potrivit din punct de vedere cultural și educațional aparțin adesea minorităților.

Pluralism și individualism. În Uniunea Europeană, căsătoria este de cele mai multe ori o uniune între doi indivizi, pe când în afara ei aceasta implică o entitate pluralistă, familia. Când aceste două culturi, bazate pe norme diferite, se întâlnesc, pot apărea conflicte. De aceea sunt necesare toleranța și cunoașterea stilurilor de viață și obiceiurilor care caracterizează diferitele societăți.

Mass-media. Tuturor grupurile din societatea de azi este necesar să li se acorde timp de emisie. Astfel, practicăm democrația și stereotipurile pot fi înlăturate. Mass-media trebuie să fie conștientă de rolul pe care îl are în schimbarea percepției oamenilor.

Identități multiple. Identitățile diferă de la un context social la altul și pot fi percepute diferit. Avem identități multiple. Aspectele juridice și cele culturale pot schimba felul în care ne percepem pe noi înșine și cel în care ne percep ceilalți.

Părinții de același sex. Nu s-a dovedit științific că familiile monosex duc lipsa unui model feminin sau masculin. Dimpotrivă, putem spune că adopțiile făcute de către cupluri monosex provin din dorința reală de a avea o familie cu copii.

Căsătoriile aranjate. Sunt percepute adesea ca fiind căsătorii forțate. Cunoașterea și cercetarea trebuie să-și schimbe percepția asupra lor și să le vadă ca pe un obicei cultural care urmărește asigurarea egalității între familii și între parteneri. Aceasta schimbare trebuie sprijinită de către legislație.

5. REZUMAT ȘI PERSPECTIVE

Leitmotivul conferinței poate fi considerat „egalitatea”, însemnând egalitatea partenerilor cu privire la căsătorie, cetățenie, valoare umană, diferențe, valori și norme culturale.

Din diferitele puncte de vedere expuse, putem concluziona că, deși căsătoria și familia încă sunt considerate ca fiind un mod de viață tradițional, noile familii ale Europei nu au nimic tradițional. Altfel spus, procesul „tradiționalizării” culturii actuale a familiei nu s-încheiat. Căsătoria este o instituție dinamică, influențată de schimbările sociale și culturale. Definițiile conceptelor culturale se pot schimba, și s-au schimbat radical în ultimii 150 de ani în Europa. Femeile au fost recunoscute ca parteneri cu drepturi egale în cadrul căsătoriei. Căsătoriile aranjate au fost abandonate și considerate inumane, dar în prezent sunt luate în considerare datorită cetățenilor veniți din alte culturi ale lumii. De asemenea, în anumite țări s-a început recunoașterea căsătoriilor între persoane de același sex.

Cercetătorii au arătat că legislația poate schimba percepția și conștiința oamenilor, deși nu întotdeauna în direcția dorită. Ea creează noi categorii de căsătorii atunci când oamenii sunt obligați să găsească soluții pentru a putea trăi conform propriilor norme culturale.

Totuși, principalul conflict între cultură și legislație a fost desemnat ca fiind influența statului asupra moralei, legile fiind considerate gardianul moral al cetățenilor. La nivelul UE, instituțiile încă țin cont de legislația națională, și deci de moralitate, în loc să o preceadă. Rezultă de aici că baza unei cooperări europene în domeniul legislației familiei depinde de abilitatea statelor europene de a recunoaște și participa la dialogul intercultural pe acest subiect.

De asemenea, ar trebui să discute folosirea căsătoriei și a vieții private a oamenilor pentru a acorda cetățenia unui stat, deoarece, așa cum stau lucrurile azi, aspectele culturale privind familia în și în afara Europei au apărut în scopuri diferite. În Europa, se insistă pe latura romantică, emoțională a căsătoriei. În afara Europei, căsătoria poate fi și un aranjament menit să asigure coeziunea socială și depinde mai puțin de sentimente.

Deși multe subiecte au fost discutate în cadrul conferinței, există altele pe care nu le-am abordat. De exemplu, consecințele culturale și juridice ale adopției de către cupluri monosex, divorțurile transnaționale, rolul tatălui, sunt aspecte care au fost abordate pe scurt. Pe de altă parte, răpirile de copii, căsătoriile poligame, traficul de soții din Europa de Est au fost abordate în mod indirect.

Toate acestea nu fac decât să sublinieze complexitatea și importanța dezbaterii acestor subiecte referitoare la familie, care, într-un fel sau altul, influențează viața unui număr din ce în ce mai mare de oameni din întreaga Europă. Avem nevoie de dialog intercultural, respect față de diversitate și toleranță.

Parteneri:

**De Vice-Eerste minister,
minister van Werk en van Gelijke kansen**